

Vent de grop d'Aurora Bertrana: els temps estan canviant a la Costa Brava

La polèmica va acompanyar aquesta novella, que recreava l'impacte de l'esclat turístic dels anys seixanta en un poble de pescadors de l'Empordà. L'obra, reeditada per Edicions de la Ela Geminada, és una mostra de l'admiració d'Aurora Bertrana per Caterina Albert.

Text > **ADRIANA BÀRCIA JOSÉ**, escriptora i filòloga

Vent de grop (1967) va esdevenir tot un fenomen acompanyat de triomfs i controvèrsies. D'una banda, les xifres de vendes van reforçar la popularitat de Bertrana. El 14 de juny de 1967 es va homenatjar l'autora per l'èxit a l'Hotel Avenida Palace de Barcelona (entre els assistents a l'acte, presentat per Xavier Benguerel, hi havia M. Aurèlia Capmany, Elisabeth Mulder i Josep Maria Pi i Sunyer, entre d'altres). La gironina, que va tornar de l'exili a principis del 1949, havia anat publicant regularment, però amb una certa discreció. Encetats els anys seixanta, va entrar en la setantena i, lluny de decaure, es va redreçar gràcies a l'esmentada *Vent de grop*, la segona edició de *Fracàs* (1966), les activitats entorn de la commemoració del centenari del pare, les col·laboracions en publicacions periòdiques i, sobretot, l'inici de la gran tasca que va suposar emprendre la redacció de les memòries. D'altra banda, de la lectura de les sobrecobertes i el pròleg de la novel·la, se'n desprèn una aroma tèrbola: «Escarmentada pel poc èxit d'una de les meves darreres obres, no publicada per un excés d'escrúpols, potser moral, potser comercial, de certs editors, i, com a conseqüència d'aquell fracàs allisonador, he escrit aquesta novel·la

>> *Retrat d'Aurora Bertrana del 1967, a càrrec de Josep Deseuras i Vilanova.*
(Foto: ARXIU COMARCAL DEL BERGUEDÀ)

que podríem qualificar de *rosa*. Enceteu-la sense por. Res no ferirà ni el vostre pudor ni la vostra innocència. No hi figuren ni cornuts, ni invertits, ni incestuosos. L'única *francesilla* que m'he permès amb la moral és aparellar dos enamorats sense fer-los passar per la sagristia».

El lector de llavors no podia capir a què es referia; el lector d'avui, sí. Bertrana parlava de *Cendres*, el mecanoscrit que no va aconseguir publicar i que va veure la llum el 2022. Malgrat que el 1964 Salvador Espriu li'n va escriure el pròleg, la peça va ser condemnada a l'ostracisme. I no per la forma, sinó pel fons. *Cendres* posava sobre la taula la hipocresia del matrimoni burgès, l'adulteri consentit, l'avortament, el suïcidi passional, la diversitat sexual, la perversió de menors... I tot plegat, contextualitzat entre l'esclat de la Guerra Civil i l'exili, entre la impostura del conservadorisme català i la bohèmia ginebrina. Temps després, va polir el text i, sota el títol de *L'inefable Philip*, el va presentar al Premi Sant Jordi del 1967. L'intent tampoc va reeixir. Per tant, ja tenim ubicats on apareixien els cornuts i els invertits de la sobrecoberta de *Vent de grop*. De fet, Alfaguara va anunciar que *Cendres* i *Vent de grop* sortirien el 1966, però només la segona va tirar endavant.

En aquest cas, *Vent de grop* explica l'amor frustrat entre un pescador de la Cala (en Rafel) i una turista anglesa (la Mabel) afamada de l'*Spain is different* i *latin lovers*. El drama del jove, que persegueix la noia fins a Londres per recuperar la passió estiuenca, és paral·lel a l'idil·li que viuen els pobles costaners davant de l'eclosió del turisme de masses. En Rafel vol deixar enrere la barca per obrir-se camí cap a un món nou. El contacte directe amb altres cultures (més modernes i atractives) provoca un trasbals extern (el poble es veu subjugat a la invasió turística) i un altre d'intern (la crisi familiar i personal). La història d'en Rafel és la història dels joves de l'època i la d'un fenomen local i, de retop, general. És la història d'una gent, un paisatge i un país en plena transformació.

La polèmica va començar pels empordanesos, que van adduir que no s'hi sentien ben representats i que no parlaven «tan gruixut». A Bertrana se li va perdonar usar *fotre*, però no emprar *pebrots*, *cordons* i *recordons*, que, segons ella, eren «febles i vergonyants apòcrifs

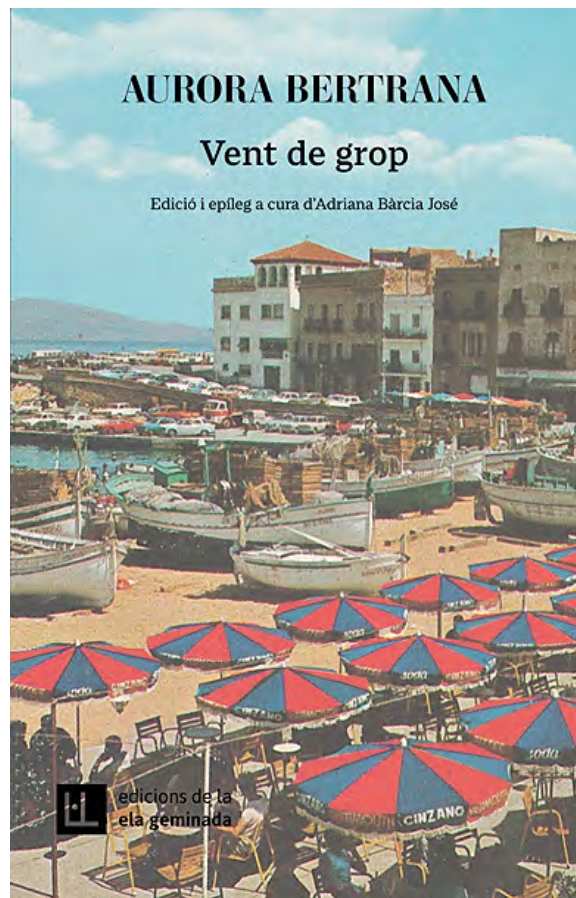
de *collons*. A la sobrecoberta va assenyalar: «Tots els diàlegs entre la gent del poble estan escrits en llengua vernacle. Però en lloc de fer-los parlar el català més o menys pur i literari que procurem parlar a Barcelona els ciutadans cultes, he posat tots els meus sentits a escriure els diàlegs en aquell català que parlen els pescadors empordanesos i llurs mullers, sense tractar de refinar-lo».

Malgrat complir amb l'esperit de versemblança, tanta controvèrsia va empènyer l'autora a publicar el text «L'escàndol de *Vent de grop*» (1968) al setmanari *Presència*, en què va explicitar que el protagonista donava proves «d'una sana i normal virilitat», de manera que si els empordanesos s'enamoraven d'angleses com «d'alguna noia del país», també podrien cometre les mateixes beneiteries. A més, va recalcar: «Al meu personatge pot agradar-li un banyador color cirera o maduixa mentre a un altre pescador de la mateixa edat i platja li agradi un simple *taparrabos*». Va acabar remarcant que a Rafel Sureda l'havia parit ella i que, en conseqüència, sabia quina roba interior portava. I va concloure: «Els personatges de *Vent de grop* no són escalencs, sinó calencs i, per tant, qualsevol coincidència és pura casualitat».

El 1967, també a *Presència*, Octavi Saltor va sentenciar que l'obra gaudia «d'autenticitat inesborrable, de verisme fidedigne, però —també— de creació artística, de transfiguració literària». Per la seva banda, Narcís-Jordi Aragó va assenyalar: «Cuando tengamos que escribir la accidentada historia de esa franja de tierra gerundense, *Vent de grop* será un documento de primera mano y una parábola del más expresivo simbolismo». I rematava: «Puedo dar fe de hasta qué punto esa historia del pescador y la turista es un vivo y fiel reportaje de la realidad. Hasta mis oídos llegan los diálogos de la gente, y son las mismas frases —escasamente académicas, tremendamente expresivas— que Aurora Bertrana ha trasladado a la novela con admirable precisión». A part, Jaume Ministral Masià reflexionava sobre la creació d'un nou premi de novel·la a Girona (s'entreveia el futur Prudenci Bertrana): «Si yo tuviera que premiar ahora una novela que encaja con esta idea de *alma gerundense*, no dudaría en concederle a *Vent de grop* de Aurora Bertrana». Altrament, Julio Manegat a *El Noticiero Universal* va

>> Coberta de *Vent de grop*, editada per Alfaguara el 1967.

>> Coberta de *Vent de grop*, d'Edicions de la Ela Geminada, 2023.

certificar: «Pienso que nuestra escritora ha expresado con excesiva modestia que *Vent de grop* es una novela "rosa". No lo es. [...] A través de la literatura, se penetra en el descubrimiento de la verdad espiritual y social de unas circunstancias y de unos seres humanos». A més, va posar de relleu l'encert d'una «furiosa mescolanza» idiomàtica (aquí tenim l'empordanès, el castellà imperfecte dels turistes, l'anglès i el francès).

Comptat i debatut, Bertrana (aconsellada pels editors a fi de sumar exemplars) va escriure una novel·la rosa tan especial que va acabar defugint el gènere per retratar la gropada que redefiniria la Costa Brava de dalt a baix.

Aurora Bertrana i Caterina Albert: dues dones singulars

Bertrana va conèixer Albert casualment el 1932. Va acompanyar una noia basca llicenciada en dret a l'Escala perquè volia que li signés un manifest per la pau. La jove pensava que, sent escriptora, Bertrana li'n facilitaria l'accés. Albert les va rebre amablement, però van marxar amb les mans buides. Molt més tard, encetats els anys seixanta, el contacte es va consolidar.

La gironina va dedicar dos llibres a l'escalenca. El primer va ser *Oviri* (1965): «A Caterina Albert, animadora, consellera i... quasi goso dir col·laboradora d'aquest llibre consagrat a les bèsties, del qual hem parlat cada dia durant tot un estiu. Jo voldria que, en llegir-lo, la il·lustre escriptora i excel·lent amiga pogués reviure amb goig aquests episodis de la vida dels nostres estimats companys els animals domèstics, els seus i els meus barrejats en aquesta obra». El segon, *Vent de grop*: «A la memòria de Caterina Albert, veritable promotora i animadora d'aquesta obra, la qual no hauria probablement mai escrit, sense la seva afectuosa insistència».

Les estades de Bertrana a l'Escala tenien una raó de ser: les visites diàries a l'empordanesa. A «Evocació sentimental de Caterina Albert» (*Presència*, 1969), Bertrana detalla com una explicava aventures i desventures de la seva vida, mentre que a l'altra «li plaïa més escoltar que parlar». Quan va concebre *Oviri*, el 1962, la gironina es va allotjar en una casa de monges; per contra, va cuinar

>> Imatge de Caterina Albert i Paradís.

(Foto: ARXIU HISTÒRIC DE L'ESCALA)

Vent de grop instal·lada a la casa d'un pescador, talment com la d'en Rafel.

Bertrana concebia Albert com a referent i mestra. A més d'«Evocació sentimental de Caterina Albert», també va dedicar-li «Caterina Albert» (*Presència*, 1966), la conferència «Homenatge pòstum a Caterina Albert», intitolada originalment «Adeu, Caterina Albert», que probablement va pronunciar al Casino Menestral de Figueres el maig de 1966 i, finalment, el «Discurs d'homenatge a Víctor Català», que va tenir lloc al Centre Excursionista Àguila, el 30 de novembre de 1967.

En la conferència, Bertrana va escriure: «Víctor Català i Caterina Albert són dues dones diferents. El nom de Víctor Català no és un simple pseudònim emprat per la noia de començament de segle que escriu i vol amagar la seva personalitat, sinó realment el nom d'un altre ésser, l'ésser misteriós que pocs o potser ningú no ha conegut». La descrivia gaudint d'un «escepticisme enjogassat de gran senyora». I afegia: «Refusava els afalacs dedicats a la seva obra literària. Emprava unes frases ja consagrades: "Jo no soc més que una afeccionada a les lletres". "Jo no sé res". "No tinc instrucció". "El poc que hauria pogut aprendre al col·legi del poble no ho vaig aprofitar perquè la mestra m'era antipàtica". "Per no veure-la, feia campana"». En canvi, en la versió definitiva del text va aclarir: «No era solament Víctor Català; era també Caterina Albert. I aquesta doble personalitat havia de sorprendre'm i preocupar-me més d'una vegada. Perquè Caterina Albert (això vaig descobrir-ho ja aquell dia) era el revés [revers] de la medalla de l'autor de *Solitud* i d'altres obres tan fortes i dramàtiques com aquesta. La dona que jo tenia al davant era suau i exquisida, tímida, modesta i casolana. Hom no aconseguia de relacionar-la amb l'autora d'aquelles virils i esborronadores pàgines rurals, que jo havia llegit amb tanta emoció». En tot cas, Bertrana es va deixar atrapar pel clixé gastat del joc de màscares del qual ni ella s'escapava.

Així mateix, la correspondència va afermar la relació. Des de Girona, Ginebra o Barcelona, la gironina enviava cartes a l'Escala; fins i tot, al cercle íntim de l'empordanesa quan va morir. Per la seva banda, Albert es referia a Bertrana com a «jove talent», reconeixia que tenia uns punts de vista molt «originals»

Barcelona 20 X 63

Estimada i admirada amiga,
una colla d'amics i admiradors
seus hem decidit anar a la
Escala el diumenge 27 d'octubre.
El motiu del nostre viatge és
el de saludar-la i fer-li pre-
sent una volta més la nostra
admiraçió i afecte.
Com que el car en que viatja
l'expedició d'amics de Víctor Ca-
talà, sortirà de Barcelona a 2/4
de sis del matí, jo no em veig
en cap d'acompanyar-los. Si puc
aniré a la Escala el dia abans
o sia el dissabte 26. Ja em veurei
i'm donis oi Déu vol ben això.
Salutacions ben afectuoses a l'Anne-
lia, a la Magdalena i a totes les
amigues inoblidables.
Amb una bona abraçada de la seva
devota llegidora i sincera amiga

Aurora Bertrana

>> Carta d'Aurora Bertrana a Víctor Català. (Foto: ARXIU HISTÒRIC DE L'ESCALA)

i «coincident» amb la seva forma de pensar —vegeu: Josep M. BERNILS, «La Caterina Albert més familiar», *REVISTA DE GIRONA*, núm. 284 (2014), p. 48-50. El 24 de novembre de 1963, Bertrana li va anunciar que havia presentat *Oviri* al Premi Víctor Català, tot pronosticant: «Suposo que em donaran carbassa». Paradoxalment, el 1969 va presidir-ne el jurat en substitució de Pere Calders.

No és casual, doncs, que a *Vent de grop* la mare d'en Rafel es digui Caterina, i una de les barques, *Caterineta*. Tampoc ho és la controvèrsia que va generar aquella «llengua vernacle», que prenia el testimoni de la «llengua mascla» d'Al-

bert. Un català pobre en refinaments, però ric. Un català no acadèmic que respon a l'obra. De fet, Bertrana remarcava que Albert odiava la gramàtica: «A l'IEC s'han permès de discutir la puresa d'algunes paraules de la il·lustre escriptora empordanesa». Segons ella, qualsevol podia fer servir el diccionari i les normes, però Albert podia defugir-ne precisament per la seva genialitat.

Així, Bertrana resol: «Jo acudia a Caterina Albert com un assedegat a la font, i en sortia sempre sadollada». I finalitza: «Les darreres paraules que Caterina Albert va adreçar-me foren: "Escrigui la novel·la de l'Escala"».